

Determinanty wyboru uczelni i kierunku studiów w ocenie studentów i absolwentów polskich szkół wyższych

Beata Dembicka

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej

e-mail: beata.dembicka@op.pl

Izabella Żdanuk

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej

e-mail: zdanuk_i@wp.pl

DOI: 10.24427/az-2023-0050

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja kluczowych czynników, które wpływają na podejmowane przez młodzież decyzje związane z wyborem uczelni i kierunku studiów. Badanie opiera się na analizie danych ilościowych, uzyskanych za pomocą ankiet przeprowadzonych wśród grupy respondentów, wśród których znaleźli się zarówno obecni studenci polskich szkół wyższych, jak i ich absolwenci. W artykule omówione są różnorodne czynniki, które mogą wpływać na proces decyzyjny młodych ludzi, takie jak: marzenia, zainteresowania, tradycje rodzinne, opłaty za studia, lokalizacja, odległość od miejsca zamieszkania, a także unikatowość i prestiż kierunków. Wyniki badania wskazują, że wybór uczelni i kierunku studiów jest złożonym procesem, w którym ważną rolę odgrywają zarówno czynniki obiektywne, jak i subiektywne. Studenci i absolwenci cenią sobie nie tylko jakość kształcenia, ale również możliwość rozwoju osobistego i zawodowego, a także wysokość potencjalnych zarobków po ukończeniu studiów. Artykuł wnosi ważny wkład w dyskusję na temat determinant wyboru szkół wyższych i kierunków studiów w Polsce, oferując praktyczne wskazówki dla uczelni i decydentów edukacyjnych.

Słowa kluczowe

student, absolwent, uczelnia, kierunek studiów, finanse, decyzja

Wstęp

W życiu każdego młodego człowieka przychodzi moment, w którym musi „zaprojektować” swoją przyszłość. To, jaka ona będzie, jest w znacznej mierze konsekwencją podejmowanych decyzji, związanych między innymi z wykształceniem, posiadanymi kwalifikacjami oraz predyspozycjami do wykonywanych zadań. Kreowanie przyszłości w pewnym stopniu rozpoczyna się od wyboru szkoły średniej, ale dopiero wybór kierunku studiów i uczelni powoduje, że jego szanse na potencjalnym rynku pracy rosną. Zanim jednak młody człowiek rozpocznie studia musi dokonać analizy wielu czynników, które pomogą mu w podjęciu odpowiednich decyzji.

Wśród aspektów, które młodzież powinna brać pod uwagę podczas podejmowania tej ważnej życiowej decyzji należy wymienić zarówno czynniki społeczne, jak i ekonomiczne. Kandydat do szkoły wyższej, w zależności od posiadanej sytuacji rodzinnej i materialnej, musi pogodzić ze sobą marzenia, oczekiwania swoje i swoich bliskich, a także możliwości finansowe, które mogą mu pomóc, albo okazać się poważną przeszkodą w realizacji życiowych planów. Dodatkowo młodzi ludzie często odczuwają presję otoczenia, które poprzez różnego rodzaju trendy i przekazy społeczne, zwłaszcza kreowane przez influencerów i celebrytów, próbuje wywierać wpływ na podejmowane przez młodzież decyzje. Nie bez znaczenia pozostają też naciski ze strony rodziny i przyjaciół, a także strach przed usamodzielnieniem i opuszczeniem domu rodzinnego.

Dla osoby, która zaczyna samodzielne życie, kwestie finansowe mają olbrzymie znaczenie. Utrzymanie na studiach wiąże się bowiem nie tylko z koniecznością zdobywania wiedzy w celu zaliczania kolejnych semestrów, ale przede wszystkim z zapewnieniem odpowiednich warunków bytowych. Jeżeli młody człowiek podejmuje studia z dala od rodzinnego domu, musi liczyć się między innymi z ponoszeniem kosztów na mieszkanie, wyżywienie, czy też dojazd na uczelnię. Koszty rosną jeżeli zdecyduje się na studia niestacjonarne, ponieważ wtedy dochodzi czesne za każdy semestr nauki.

Co zatem determinuje wybory przyszłych studentów? Odpowiedź na to pytanie pozwolą znaleźć wyniki badań ilościowych przeprowadzonych na reprezentatywnej grupie studentów i absolwentów polskich uczelni wyższych. W procesie badawczym wykorzystano metodę CAWI. Celem pracy było zidentyfikowanie czynników, które wpływają na podejmowane przez młodzież decyzje związane z wyborem uczelni i kierunku studiów. Szczególną uwagę zwrócono na aspekty ekonomiczne. Pod uwagę wzięto opinie zarówno obecnych, jak i byłych studentów, co daje obraz

o szerokim horyzoncie czasowym, a tym samym pozwala ocenić czy determinanty te zmieniają się w czasie.

1. Przegląd literatury

Wybór uczelni i kierunku studiów to ważny moment w życiu każdej młodej osoby planującej swoją przyszłość. Stojąc przed takim wyborem, należy wziąć pod uwagę wiele różnych czynników, które będą miały istotny wpływ na podejmowane decyzje, ale także będą niosły za sobą pewne konsekwencje. Wśród nich można wymienić między innymi potrzebę spełnienia swoich marzeń, zainteresowania, kontynuację rodzinnych tradycji, wpływ znajomych, czy też odległość od domu rodzinnego. Jednak najważniejszym z czynników wydają się być możliwości ekonomiczne: dojazdy, opłaty za mieszkanie bądź akademik, wyżywienie, a także czesne za studia, jeśli ktoś zdecydował się na studia niestacjonarne. To tylko niektóre przykłady bezpośrednich nakładów finansowych, z którymi nie każdy budżet domowy może sobie poradzić. Pierwszym problemem z jakim muszą mierzyć się młodzi ludzie jest podjęcie decyzji co do trybu studiów – stacjonarnie (za darmo) czy niestacjonarnie (odpłatnie). Uwagę na te aspekty zwracają także badacze w przeanalizowanej literaturze przedmiotu [Grotkowska i Sztanderska, 2015, s. 123].

Herbst i Rok [2011, s. 486-487] zdecydowali się przeprowadzić badanie, mające na celu ocenę wpływu statusu społeczno-ekonomicznego na wybór pomiędzy studiami stacjonarnymi a niestacjonarnymi oraz na prawdopodobieństwo podjęcia nauki na bezpłatnych studiach. Analizom poddali okres od 1995 do 2008 roku. Na podstawie zgromadzonych wyników można było zauważyć, że osoby pochodzące ze wsi i małych miasteczek częściej wybierały studia niestacjonarne, co umożliwiało im podjęcie pracy zarobkowej w pełnym wymiarze czasu pracy. Badania te pokazały również, że to właśnie osoby o niższym statusie majątkowym zdecydowanie częściej decydują się na płatne kształcenie na uczelni wyższej.

Kwestię wyboru kierunków studiów przez osoby o różnym pochodzeniu społecznym i różnej płci podjęła w swoich badaniach Zawistowska [2012, s. 168-172]. Wyniki prowadzonych przez nią obserwacji dowodzą, że „bogaci” społecznie i ekonomicznie studenci częściej wybierają tak zwane „prestżowe” kierunki niż osoby pochodzące z domów o niskim statusie materialnym. Ponadto, w przypadku niepowodzeń (np. niezaliczenia przedmiotu lub roku), częściej są skłonni podejmować ponowne próby rozwiązania zaistniałych problemów. Analiza wykazała również, że zamożniejsze osoby częściej podejmują kształcenie na studiach w trybie stacjonarnym, czyli bezpłatne.

Czarnecki w pracy pt. „*Wpływ kapitału kulturowego, społecznego i ekonomicznego na ponoszenie odpłatności za studia*” również dowodzi, że osoby o wyższych możliwościach ekonomicznych częściej podejmują naukę na publicznych uczelniach, co jest spowodowane między innymi dostępnością większej liczby prestiżowych kierunków, na których chętniej się kształcą [Czarnecki, 2014, s. 146-147]. Dowodzi on również, że osoby „mniej uprzywilejowane ekonomicznie” także podejmują studia na tak zwanych lepszych uczelniach, aczkolwiek często wiąże się to z koniecznością podejmowania przez nich dodatkowej pracy zarobkowej, która jest niezbędna do pokrycia wszystkich kosztów związanych z nauką. W konsekwencji takiego postępowania osoby te mają mniej czasu na naukę, wypoczynek, a także na integrację z innymi studentami.

Badania o podobnej tematyce przeprowadzili także Nałaskowski oraz Zientarski [2013, s. 184-188], którzy przebadali grupę osób pochodzących z zamożnych i biedniejszych rodzin. Wszyscy badani stali przed decyzją, co robić po szkole średniej. Autorzy wykazali, że znaczna większość badanych posiadających wysoki status majątkowy była zdecydowana podjąć studia wyższe. Natomiast badania w grupie o niższych możliwościach finansowych pokazały, że kandydatów gotowych podjąć studia jest zdecydowanie mniej. W grupie tej studiować zamierzała jedynie co trzecia osoba, przy czym $\frac{1}{4}$ tych osób nie była jeszcze zdecydowana na żaden konkretny kierunek czy uczelnię. Pojawiło się jedynie kilka preferencji odnośnie miasta, w którym młodzież chciałaby studiować. Wyniki pokazują, że pomimo niewielkich zasobów finansowych, młodzież chciałaby wyjechać do większego miasta i w ten sposób otworzyć sobie drogę na nowe możliwości. Spytano również ankietowanych o chęć kontynuowania nauki na studiach drugiego stopnia. Tutaj, podobnie jak przy deklarowaniu chęci podjęcia studiów pierwszego stopnia, większość badanych pochodzących z zamożnych domów wykazała chęć zdobycia tytułu magistra. Jeśli chodzi o osoby z mniejszym kapitałem, sytuacja wyglądała podobnie jak w poprzednim przypadku – $\frac{2}{3}$ badanych nie potrafiło odpowiedzieć, czy chciałoby kontynuować swoją naukę. Badanie to wykazało także, że osoby dobrze sytuowane finansowo częściej wybierały studia, które dają perspektywę na uzyskanie lepszych korzyści ekonomicznych w przyszłości. Można zatem wnioskować, że postawy tych osób wskazują na ich wysoką samoświadomość w odniesieniu do własnych możliwości oraz do wartości wiedzy i kompetencji jakie mogą zdobyć dzięki studiom wyższym. Pokazują również ich wysokie poczucie poziomu własnej wartości, co jest przydatną cechą w pracy zawodowej [Nałaskowski i Zientarski, 2013, s. 192-197].

Zależność pomiędzy możliwościami finansowymi młodzieży a ich wyborami dotyczącymi kierunku podjętych studiów została również zbadana przez Smarzewską, Melaniuk oraz Szepeluk [2018, s. 61]. Dowiedli oni, że osoby z najwyższymi

zasobami finansowymi najczęściej wybierały ratownictwo medyczne. Na drugim miejscu znalazła się socjologia, ale średni dochód na osobę w tej grupie badanych wynosił aż o 300 zł mniej niż w pierwszym przypadku. Osoby z podobnymi możliwościami finansowymi wybierały takie kierunki jak pielęgniarstwo, budownictwo czy rolnictwo. Natomiast osoby, które posiadały najmniejsze zasoby finansowe najczęściej wybierały filologię rosyjską. Na kolejnych miejscach znalazły się odpowiednio mechanika i budowa maszyn, pedagogika oraz filologia angielska. Tutaj różnica w dochodach nie była aż tak znacząca jak w poprzednim przypadku. Badanie to wykazało również, że wykształcenie rodziców młodzieży, a także ich status zatrudnienia, wpływają na decyzje o wyborze uczelni przez przyszłych studentów. Dane, które zebrali autorzy pokazują, że jeśli oboje rodziców pracuje, prawdopodobieństwo podjęcia studiów przez ich dzieci wzrasta (jest jeszcze większe, jeśli oboje ukończyli studia wyższe). Analogicznie, jeśli rodzice kandydata są bezrobotni, szansa, że podejmie on naukę na uczelni jest dużo niższa [Smarzewska, Melaniuk i Szepeluk, 2018, s. 62-63].

W pracy Czarneckiego i Zajęca [2015, s.77-78] można znaleźć wyniki badań na temat wpływu możliwości do uzyskania pomocy materialnej oferowanej przez uczelnię na wzrost zainteresowania młodzieży ofertą danej uczelni. Badania zostały przeprowadzone na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu oraz na Uniwersytecie Warszawskim. Polskie uczelnie publiczne oferują dwa rodzaje pomocy materialnej – stypendium socjalne (dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej) oraz stypendium rektora, dawniej zwane stypendium naukowym (dla osób wyróżniających się wysokimi wynikami w nauce oraz działalnością naukową). Oferowane stypendia mają na celu wyrównanie szans dostępu do edukacji, zapewnienie pomocy materialnej oraz zmotywowanie studentów do uzyskiwania lepszych wyników. Respondenci wyraźnie wskazywali, że możliwość uzyskania stypendium jest atrakcyjnym dodatkiem, jednakże nie stanowi kluczowej ani bardzo ważnej determinanty wpływającej na podejmowane przez nich decyzje. Odpowiedzi takie pojawiały się z podobną częstością, niezależnie od statusu materialnego osób uczestniczących w badaniu. Autorzy opracowania pytali również ankietowanych o chęć skorzystania z oferowanej pomocy, na co zdecydowana większość odpowiedziała, że nie planuje składać wniosku o uzyskanie zapomogi. Wśród osób, które planują próbować swoich sił w uzyskaniu stypendium znalazły się głównie osoby w gorszej sytuacji finansowej. Można zatem stwierdzić, że oferowana pomoc materialna jest atrakcyjnym urozmaicheniem, które zachęca młodzież do podjęcia studiów na danej uczelni, ale sama w sobie ma marginalne znaczenie [Czarnecki i Zajęć, 2015, s. 82-88].

W literaturze krajowej można również znaleźć opracowania na temat czynników wpływających na wybór studiów podyplomowych. Jednym z nich jest praca

Barańskiej pt. „*Wpływ zasobów finansowych słuchacza na wybór kierunku studiów podyplomowych*” [2017, s. 589]. Autorka analizowała między innymi wysokość czesnego oraz koszty dojazdów i zakwaterowania jakie muszą ponosić uczestnicy studiów podyplomowych. Zgromadzone wyniki pokazały, że dla większości badanych wysokość ponoszonych opłat nie miała większego wpływu na podejmowane decyzje. Wyjątek stanowiły tylko dwie słuchaczki, dla których koszty czesnego i dojazdów miały znaczenie przy wyborze studiów [Barańska, 2017, s. 597-598].

Podobne badania wielokrotnie przeprowadzano również poza granicami Polski. Przykładem takich prac są między innymi „*Institutional Factors Influencing Students' College Choice Decision in Malaysia: A Conceptual Framework*” Minga [2010, s. 53] oraz „*Factors Contributing to the Students' Choice of University: A Case Study of Somali National University*” Nora [2018, s. 49]. Ming w swoich badaniach wykazał, że koszty ponoszone w związku ze studiami mają negatywny wpływ na podejmowane przez młodzież wybory uczelniane. Analogicznie wszelka pomoc materialna wywołuje wśród badanych pozytywny odbiór. Wskazuje, że uczniowie, którzy otrzymują motywacje finansowe częściej i chętniej decydują się na kontynuowanie nauki na uczelniach wyższych [Ming, 2010, s. 54]. Wyniki badań Nora wskazują natomiast, że dostępność pomocy finansowej dla studentów z mniejszymi możliwościami finansowymi poprawia ich frekwencję na zajęciach. Ponadto zwiększa liczbę osób zainteresowanych podjęciem nauki na uczelni, która taką pomoc oferuje [Nor, 2018, s. 50].

2. Metodyka badań

W pracy przeprowadzono badania ilościowe wykorzystując metodę CAWI (ang. *Computer-Assisted Web Interview*), czyli wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony internetowej. Kwestionariusz ankiety przygotowano za pomocą formularza Google, a następnie udostępniono respondentom link umożliwiający wzięcie udziału w badaniu. Ankieta była dostępna dla respondentów w terminie od 30.04.2023 do 16.05.2023 roku.

Głównym celem realizowanych badań było zidentyfikowanie kluczowych czynników wpływających na decyzje młodzieży o wyborze uczelni i kierunku studiów, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości finansowych ich rodzin. W ankiecie zostały zawarte pytania dotyczące zarówno stanu ekonomicznego polskich gospodarstw domowych, wpływu zamożności na podjęte przez młodzież decyzje, jak i innych ważnych dla nich aspektów wpływających na wybór uczelni oraz kierunku studiów.

Wykorzystany w procesie badawczym kwestionariusz składał się z 16 pytań, z czego 15 miało charakter obligatoryjny, a 1 dawało możliwość uzupełnienia zaznaczonych wcześniej odpowiedzi. Dodatkowo formularz podzielono na sekcje dla obecnych i byłych studentów, w wyniku czego byłych studentów nie pytano o obecny status materialny, ponieważ nie miał on wpływu na podejmowane przez nich decyzje w przeszłości.

Struktura kwestionariusza składała się z 12 pytań zamkniętych oraz 4 pytań otwartych. Wśród pytań zamkniętych znalazło się 11 pytań jednokrotnego wyboru oraz 1 pytanie wykorzystujące pięciostopniową skalę Likerta, mającą za zadanie uporządkowanie wpływu ocenianych czynników. Dodatkowo 3 pytania z tej grupy stanowiły tzw. metryczkę. Pytania otwarte obowiązywały respondentów do wpisania krótkiej odpowiedzi na temat dokonanych przez nich wyborów studiów.

Tab. 1. Charakterystyka respondentów

Płeć	Liczba	Procent
Kobieta	65	57,5 %
Mężczyzna	48	42,5 %
Wiek	Liczba	Procent
Poniżej 18	2	1,8 %
18-22	65	57,5 %
23-26	20	17,7 %
27-30	11	9,7 %
31 i więcej	15	13,3 %
Miejsce zamieszkania	Liczba	Procent
Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	14	12,4 %
Miasto 301-500 tys. mieszkańców	12	10,6 %
Miasto 201-300 tys. mieszkańców	31	27,4 %
Miasto 101-200 tys. mieszkańców	5	4,4 %
Miasto 51-100 tys. mieszkańców	8	7,1 %
Miasto do 50 tys. mieszkańców	15	13,3 %
Wieś	28	24,8 %

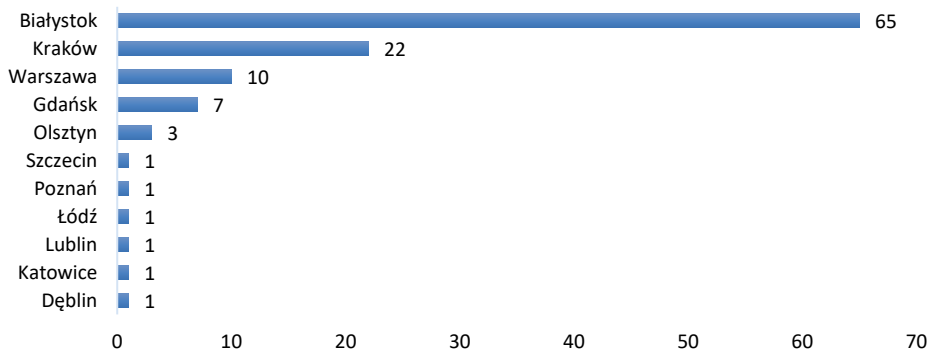
Źródło: opracowanie własne.

Badanie przeprowadzono na losowo dobranej grupie, wśród byłych i obecnych studentów polskich uczelni wyższych, liczącej 113 respondentów. Wśród nich 94 osoby (83%) w czasie prowadzenia badań posiadały status studenta, a 19 osób (17%) było absolwentami uczelni wyższych. Zdecydowana większość ankietowanych, ponieważ aż 96 (85%) respondentów wybrało studia stacjonarne, natomiast studia niestacjonarne wybrało tylko 17 (15%) badanych. Strukturę obiektu badań ze względu na płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania przedstawiono w tabeli 1.

W badaniach ilościowych wzięło udział 65 kobiet oraz 48 mężczyzn. Większość respondentów (57,5%) stanowiły osoby w przedziale wieku od 18 do 22 lat. Kolejną liczną grupę stanowiły osoby w wieku 23-26 lat (17,7%) oraz osoby mające 31 lat i więcej (13,3%). Analizując grupę badawczą pod względem miejsca zamieszkania należy zauważyć, że blisko 25% badanych to mieszkańcy wsi, a pozostali to mieszkańcy miast o różnej wielkości. Najwięcej uczestników pochodziło z dużych i bardzo dużych miast, co łącznie przekracza 50% respondentów. Najliczniej grupa ta była reprezentowana przez osoby pochodzące z miast liczących 201-300 tysięcy mieszkańców (27,4%). Na uwagę zasługuje również fakt, że aż 13,3% badanych to mieszkańcy małych miast i miasteczek, liczących poniżej 50 tysięcy mieszkańców.

3. Wyniki badań i dyskusja

W głównej części badania zadano respondentom 12 pytań. Pierwsze z nich dotyczyło miejscowości, w której uczestnicy studiują lub studiowali. Pytanie miało charakter otwarty i wymagało wpisania odpowiedzi. Uzyskano 113 wyników, które przedstawiono na rys. 1.

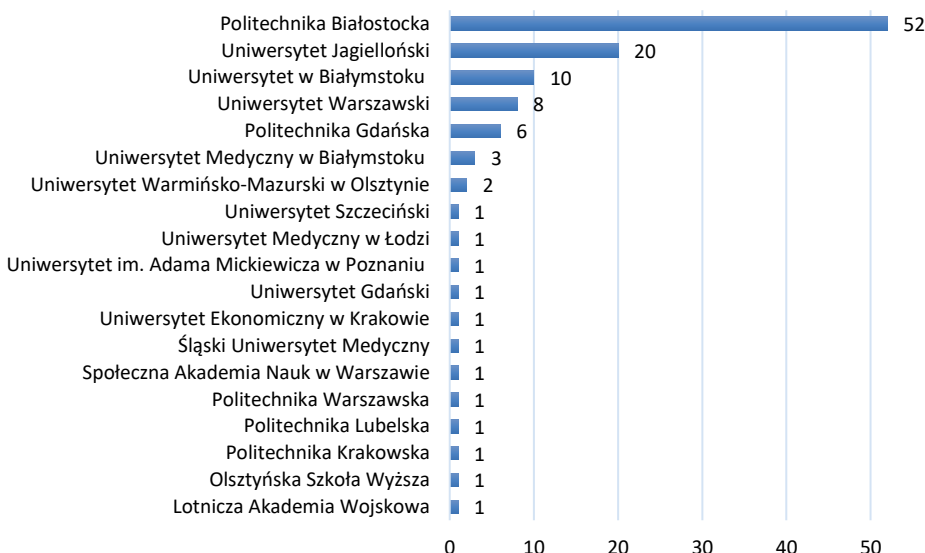

Rys. 1. Miejscowości, w których studiują lub studiowali uczestnicy badania ankietowego

Źródło: opracowanie własne.

Blisko 60% przebadanych (65 osób) wskazało, że miejscem ich studiów jest lub był Białystok. Liczna grupa ankietowanych (22 osoby) wskazała na Kraków. Warszawa jest lub była miejscem studiów dla 10 osób, Gdańsk dla 7, a Olsztyn dla 3. Wśród odpowiedzi wpisywanych przez respondentów pojawiły się jeszcze takie miejscowości jak Szczecin, Poznań, Łódź, Lublin, Katowice i Dęblin. Każde z tych miast wskazało po 1 osobie.

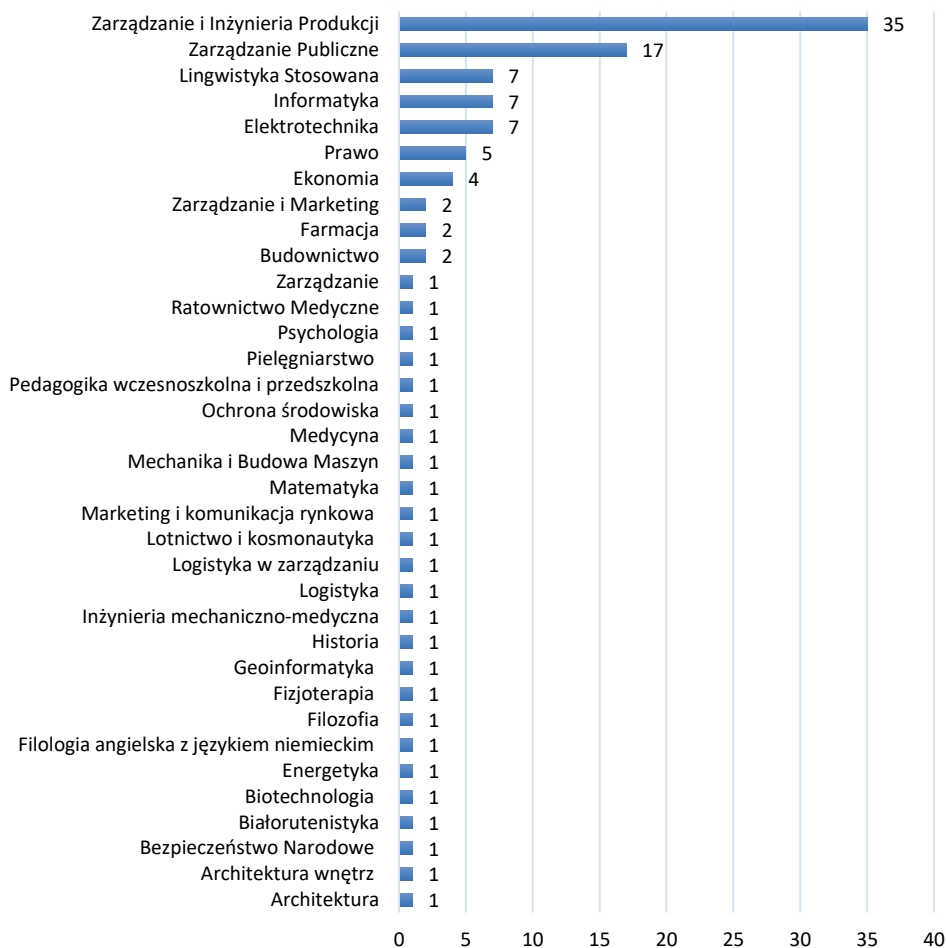
Następnie zapytano o nazwę uczelni, w której studiują lub studiowali uczestnicy badania (rys. 2). Wśród respondentów dominowali studenci i absolwenci pięciu polskich uczelni publicznych: Politechniki Białostockiej (52 osoby), Uniwersytetu Jagiellońskiego (20 osób), Uniwersytetu w Białymstoku (10 osób), Uniwersytetu Warszawskiego (8 osób) oraz Politechniki Gdańskiej (6 osób). Dodatkowo 3 uczestników badania wskazało, że studiuje lub studiowało na Uniwersytecie Medycznym w Białymstoku, a 2 na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Wśród odpowiedzi respondentów znalazły się jeszcze nazwy 12 innych polskich uczelni, każda z nich była reprezentowana przez 1 osobę.

Rys. 2. Uczelnie, na których studiują lub studiowali uczestnicy badania ankietowego

Źródło: opracowanie własne.

Trzecie z pytań otwartych dotyczyło kierunku studiów wybranego przez uczestników badania. Ankietowani mieli możliwość wskazania nawet kilku kierunków, na których studiują lub studiowali, jednakże każdy z nich wskazał wyłącznie 1 kierunek. Uzyskane wyniki przedstawiono na rys. 3.

Rys. 3. Kierunki studiów wybierane przez uczestników badania ankietowego

Źródło: opracowanie własne.

Najliczniej reprezentowanym kierunkiem studiów było zarządzanie i inżynieria produkcji. Kierunek ten wskazało 35 osób (31%). Drugi pod względem liczności odpowiedzi kierunek to zarządzanie publiczne, wskazywane przez 17 respondentów (16%). Taka sama liczba respondentów, po 7 osób, wskazała, że studiuje lub studiowała na kierunkach: lingwistyka stosowana, informatyka oraz elektrotechnika. Ponadto w badaniu ankietowym udział wzięło 5 reprezentantów prawa, 4 ekonomii

oraz po 2 osoby z zarządzania i marketingu, farmacji i budownictwa. Oprócz wymienionych kierunków wśród wpisanych w pytaniu odpowiedzi znalazło się jeszcze 25 innych kierunków studiów, każdy z nich był reprezentowany przez 1 osobę. W grupie tej znaleźli się m.in. studenci (i/lub absolwenci) takich kierunków jak: medycyna, logistyka, filozofia, bezpieczeństwo narodowe, czy energetyka. Podsumowując można zauważyć, że respondenci wskazywali kierunki należące do wielu różnych dyscyplin. Reprezentowali m.in. kierunki medyczne, ścisłe, inżynierskie, ekonomiczne i społeczne.

W kolejnym pytaniu zapytano respondentów o odległość wybranej uczelni od miejsca zamieszkania. Jest to czynnik, który generuje koszty związane z dojazdem, zakwaterowaniem i utrzymaniem studenta poza domem rodzinnym. Uzyskane odpowiedzi były dość zróżnicowane (tab. 2).

Tab. 2. Odległość wybranej uczelni od miejsca zamieszkania uczestników badania ankietowego

Odległość	Liczba	Procent
W miejscu zamieszkania	21	18,6 %
Do 10 km	20	17,7 %
11-30 km	6	5,3 %
31-50 km	4	3,5 %
51-100 km	22	19,5 %
101-200 km	21	18,6 %
201-300 km	5	4,4 %
Powyżej 300 km	14	12,4 %

Źródło: opracowanie własne.

Analizując je można zauważyć, że ankietowani równie często wybierali uczelnię w miejscu zamieszkania, jak i w odległości od 51 do 200 km od miejsca zamieszkania. Te trzy warianty uzyskały po około 19% wskazań. Równie często uczestnicy wybierali uczelnię oddaloną maksymalnie o 10 km. Opcję tę wskazało blisko 18% respondentów. Warto zwrócić uwagę, że aż 12,4% uczestników badania ankietowego wybrało uczelnię oddaloną od miejsca zamieszkania o ponad 300 km. Pozostałe warianty odpowiedzi uzyskały 3,5-5,3% wskazań.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej wyniki można stwierdzić, że młodzi ludzie wybierają studia w dużych miastach, które oferują również możliwość rozwoju osobistego i zawodowego. Często wiążą z danym miastem plany swojej przyszłej kariery zawodowej ze względu na większe prawdopodobieństwo znalezienia dobrze płatnej pracy, co dodatkowo umożliwia im ukończony atrakcyjny kierunek studiów. Uczelnie w miejscu zamieszkania wybierają przede wszystkim mieszkańcy dużych miast, dzięki czemu mogą zaoszczędzić na kosztach utrzymania, pozostając często

na utrzymaniu rodziców. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku osób zamieszkających w okolicach dużych miast, dla których koszty dojazdu są niewielkie. Odrębną grupę stanowią osoby, które chcą się usamodzielnić, w związku z czym wybierają studia znacznie oddalone od miejsca zamieszkania. Muszą oni jednak liczyć się ze zwiększeniem kosztów studiowania, co często wiąże się z koniecznością podjęcia przez nich pracy zarobkowej już w trakcie studiów.

Zasadniczą częścią realizowanego badania ankietowego było zidentyfikowanie czynników wpływających na wybór studiów. Analizie poddano 14 czynników, którymi mogła kierować się młodzież dokonując swoich wyborów. W pytaniu zastosowano skalę Likerta i poproszono respondentów, aby oceniając każdy z wariantów określali jego poziom wpływu jako: brak wpływu, niewielki, średni, duży, decydujący. Uzyskane wyniki oceny poszczególnych czynników przedstawiono w tab. 3.

Tab. 3. Czynniki wpływające na wybory uczelniane młodzieży

Czynnik	Brak wpływu	Niewielki	Średni	Duży	Decydujący
Marzenia	17,7 %	19,5 %	23,9 %	31,0 %	8,0 %
Zainteresowania	6,2 %	16,8 %	25,7 %	34,5 %	16,8 %
Tradycje rodzinne	60,1 %	18,6 %	14,2 %	5,3 %	1,8 %
Możliwości finansowe rodziny	30,1 %	23,0 %	26,5 %	14,2 %	6,2 %
Naciski ze strony rodziny	38,9 %	30,1 %	12,4 %	12,4 %	6,2 %
Odległość od miejsca zamieszkania	23,9 %	18,6 %	22,1 %	26,5 %	8,8 %
Koszty utrzymania na studiach	20,4 %	22,1 %	27,4 %	24,8 %	5,3 %
Naciski ze strony znajomych	58,4 %	26,5 %	8,8 %	4,4 %	1,8 %
Chęć studiowania wspólnie ze znajomymi	49,6 %	23 %	14,2 %	10,6 %	2,7 %
Prestiż uczelni	20,4 %	20,4 %	24,8 %	27,4 %	7,1 %
Unikatowość kierunku studiów	29,2 %	29,2 %	23,9 %	11,5 %	6,2 %
Popularność kierunku studiów	34,5 %	22,1 %	30,1 %	12,4 %	0,9 %
Wysokość potencjalnych przyszłych zarobków	9,7 %	14,2 %	23,9 %	35,4 %	16,8 %
Sytuacja rodzinna	39,1 %	20,9 %	21,8 %	15,5 %	2,7 %

Źródło: opracowanie własne.

Przyjmując założenie, że wskazania dla oceny „duży” i „decydujący” świadczą o najważniejszych motywach wpływających na podejmowane przez młodzież decyzje, a wskazania dla oceny „brak wpływu” oraz „niewielki” informują

o minimalnym wpływie czynnika na procesy decyzyjne, uzyskane wyniki można interpretować w następujący sposób. Za najważniejsze czynniki wpływające na wybór studiów przez uczestników badania można uznać wysokość potencjalnych przyszłych zarobków (52% wskazań dla ocen „duży” i „decydujący” wpływ) oraz zainteresowania (51% wskazań). Oznacza to, że młodzież dokonując wyboru kieruje się własnymi potrzebami oraz bierze pod uwagę perspektywę na przyszłość jakie zapewni im ukończony kierunek studiów.

Na przeciwnym biegunie znalazły się naciski ze strony znajomych (85% wskazań dla ocen „brak wpływu” i „niewielki”), tradycje rodzinne (79% wskazań) oraz chęć studiowania wspólnie ze znajomymi (73% wskazań). Odpowiedzi te również potwierdzają, że młodzi ludzie indywidualnie podejmują decyzje, mając na względzie przede wszystkim własne korzyści. Do czynników, które nie mają wpływu (uzyskały ponad 50% wskazań) na podejmowane przez respondentów decyzje związane z wyborem studiów można ponadto zaliczyć: naciski ze strony rodziny (69%), sytuacja rodzinna (61%), unikatowość kierunku studiów (58%), popularność kierunku studiów (57%) oraz możliwości finansowe rodziny (53%). Biorąc pod uwagę ostatni z wymienionych czynników można przypuszczać, że prawdopodobnie młodzi ludzie już na etapie wyboru studiów biorą pod uwagę możliwość podjęcia pracy zarobkowej w trakcie trwania studiów, bądź też skorzystanie z pomocy materialnej oferowanej przez uczelnię, co w pewnym stopniu zwiększy ich możliwości finansowe.

Analizując pozostałe wyniki uzyskane dla tego pytania warto zwrócić jeszcze uwagę na dwa czynniki jakimi są marzenia i prestiż uczelni. Marzenia odgrywają znaczącą rolę w wyborze studiów w przypadku 39% ankietowanych, natomiast prestiżem uczelni kieruje się blisko 35% przebadanych osób. Obydwa czynniki są w pewien sposób ze sobą powiązane i mogą mieć związek z ambicjami młodych ludzi.

Mając na uwadze wskazane w poprzednim pytaniu odległości uczelni od miejsca zamieszkania warto podkreślić, że jest to też jeden z istotnych czynników uwzględnianych przez respondentów. Za ważny uważa go około 36% uczestników badania.

Ankietowani mieli również możliwość wskazania innych czynników, które były dla nich ważne podczas wyboru uczelni oraz kierunku studiów. Wśród najczęściej pojawiających się odpowiedzi znalazły się między innymi: chęć wyłamania się z rodzinnych schematów, chęć podniesienia kwalifikacji, dzięki którym pojawi się wiele możliwości rozwoju w przyszłym życiu zawodowym, wyniki i przedmioty zdawane na maturze. Dużą rolę odgrywały też czynniki związane z uczuciami, takie jak miłość, studiowanie wspólnie z dziewczyną/chłopakiem, czy bliskość członków rodziny.

Druga część badania ankietowego została poświęcona kwestiom finansowym i ocenie ich wpływu na wybory podejmowane przez uczestników badania. Wszystkie pytania w tej części miały charakter zamknięty, a dobór pytań był uzależniony od obecnego statusu respondenta. W przypadku absolwentów pominięto pytanie o poziom dochodów rodziny.

W tej części badania zapytano respondentów o wpływ statusu materialnego rodziny studenta na podejmowane przez nich wybory studiów. Ze zgromadzonych informacji wynika (rys. 4), że tylko w przypadku 2% uczestników badania status materialny ich rodziny miał decydujący wpływ na dokonany wybór, natomiast kolejne 26% osób wskazało, że było to jedno z ważniejszych kryteriów branych pod uwagę. Odpowiedzi te oznaczają, że blisko co trzecia osoba zwraca uwagę na kwestie finansowe rodziny wybierając szkołę wyższą. Warto też zwrócić uwagę, że prawie połowa ankietowanych (47%) jest zdania, że status materialny rodziny miał niewielki wpływ na podejmowane przez nich wybory, ponadto 25% uważa, że czynnik ten nie miał żadnego wpływu.

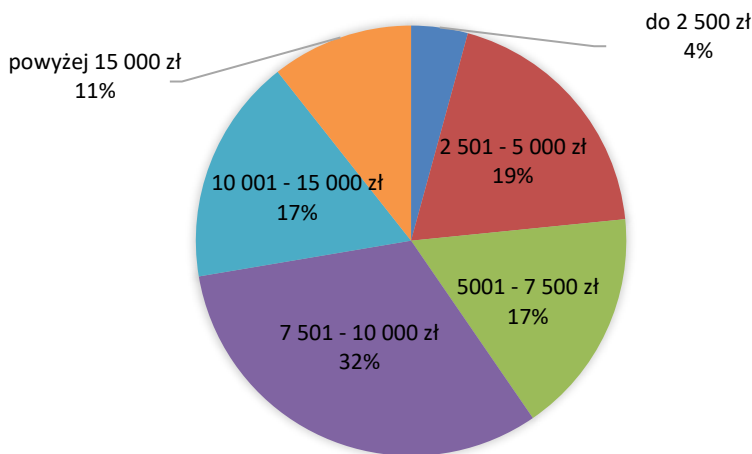
Rys. 4. Wpływ statusu materialnego rodziny studenta na wybór studiów

Źródło: opracowanie własne.

Dopełnieniem tego pytania była prośba o oszacowanie poziomu dochodu rodziny w momencie podejmowania decyzji o wyborze studiów. Pytanie to zadano

wyłącznie obecnym studentom, w związku z czym uzyskano 94 odpowiedzi. Ze względu na duże różnice występujące w poziomie dochodów Polaków na przestrzeni kilkudziesięciu ostatnich lat podjęto decyzję o wyłączeniu absolwentów z obowiązku odpowiedzi na to pytanie, ponieważ porównanie dochodów byłoby nieadekwatne do obecnie panujących warunków. Wyniki uzyskane w odpowiedzi na to pytanie przedstawiono na rys. 5.

Największa grupa respondentów (32%) wskazała, że dochody ich rodziny mieszczą się w przedziale 7 501-10 000 zł, co pozwala zakwalifikować je na poziomie zbliżonym do jednej średniej krajowej odnotowanej dla roku 2023. Aż 40% uczestników badania wskazało na dochody poniżej 7 500 zł, z czego aż 4% osiągnęło dochód poniżej 2 500 zł. Wyniki te pozwalają wnioskować o niskim statusie materialnym rodziny studenta, bądź też o zarobkach na poziomie minimalnego krajowego wynagrodzenia. Dochody w wysokości 10 001-15 000 zł zaznaczyło 17% uczestników badania, natomiast powyżej 15 000 zł – 11% ankietowanych.

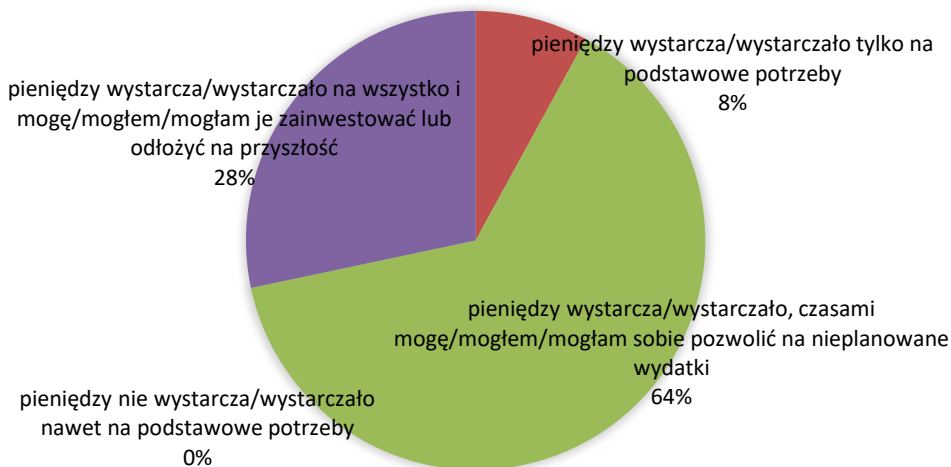

Rys. 5. Dochód rodziny studentów uczestniczących w badaniu ankietowym

Źródło: opracowanie własne.

Idąc dalej, poproszono osoby biorące udział w badaniu o ocenę zamożności swojej rodziny w momencie rozpoczynania przez nich studiów. Pytanie to skierowano do wszystkich respondentów, a uzyskane wyniki przedstawiono na rys. 6. Jak wynika ze zgromadzonych danych, wszyscy respondenci uznali, że ich rodziny posiadają wystarczającą ilość pieniędzy, by zaspokoić przynajmniej podstawowe

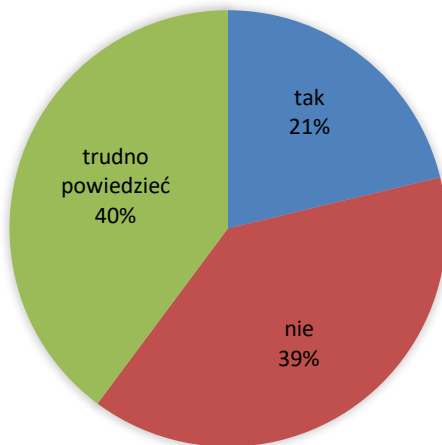
potrzeby. Nikt spośród respondentów nie wskazał, że jego rodzinie brakuje pieniędzy. Analizując zgromadzone wyniki można zauważyć, że rodziny 8% ankietowanych posiadają środki finansowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb, ale aż 28% respondentów było w stanie odłożyć lub zainwestować nadplanowy budżet na przyszłość. Największą grupę stanowiły osoby, które wskazały, że pieniędzy wystarczy im na zaspokojenie potrzeb, a czasami mogą sobie również pozwolić na nieplanowane wydatki. Grupa ta stanowiła 64% ogółu respondentów.

Rys. 6. Ocena zamożności rodzin uczestników badania ankietowego

Źródło: opracowanie własne.

Ostatnie pytanie wymagało od ankietowanych zastanowienia się, czy podjęliby inne decyzje dotyczące wyboru studiów, gdyby dysponowali innymi (większymi) możliwościami finansowymi niż w czasie podejmowanych przez nich decyzji. Użyte wyniki przedstawiono na rys. 7.

Rys. 7. Zmiana wyboru uczelni w zależności od możliwości finansowych respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Okazuje się, że tylko 21% ankietowanych byłoby zdecydowanych na zmianę uczelni, gdyby w momencie podejmowania decyzji możliwości finansowe ich rodziny były lepsze. Swój wybór utrzymałoby aż 39% respondentów, co oznacza, że są zadowoleni ze swojej uczelni i wybranego kierunku studiów. Pozostałe 40% nie jest w stanie jednoznacznie wskazać jaką podjęłoby decyzję w innej sytuacji finansowej rodziny.

Podsumowanie

Głównym celem pracy było zidentyfikowanie kluczowych czynników wpływających na decyzje młodzieży o wyborze uczelni i kierunku studiów. Szczególną uwagę zwrócono na aspekty ekonomiczne, które mogą ułatwić, bądź utrudnić proces studiowania. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że zamożność większości polskich studentów uczestniczących w badaniu jest na średnim poziomie, jednakże mimo to nie odgrywa większego wpływu na podejmowane przez młodzież decyzje dotyczące wyboru uczelni i kierunku studiów. Ponadto w sytuacji zmiany na lepsze ich możliwości finansowych większość z nich nie zdecydowałaby się na zmianę dokonanych wcześniej wyborów.

Młodzież wybierając studia kieruje się przede wszystkim swoimi zainteresowaniami oraz wysokością potencjalnych zarobków wynikających z podjęcia pracy

zawodowej zgodnej z osiągniętymi dzięki studiom kwalifikacjami. Pokazuje to, że obecnie młodzież zwraca uwagę na to, by ich przyszły zawód był nie tylko dochodowy pod względem ekonomicznym, ale także by wywoływał w nich poczucie spełnienia oraz dawał satysfakcję z wykonywanej pracy. Tradycje rodzinne, naciski ze strony rodziny i przyjaciół, jak również popularność kierunku studiów mają znikomy wpływ na podejmowane decyzje, co tylko utwierdza w przekonaniu, że współczesna młodzież kieruje się subiektywnymi ocenami i dąży do realizacji osobistych celów. Czynniki związane z aspektami finansowymi, takie jak koszty utrzymania na studiach, czy odległość od miejsca zamieszkania są brane przez respondentów pod uwagę, ale nie wykazują znaczącego wpływu na ich decyzje.

Wyniki przeprowadzonych badań sugerują również, że osoby posiadające dobrą lub bardzo dobrą sytuacją materialną częściej wybierają studia w trybie stacjonarnym. Ponadto częściej decydują się także na wybór uczelni i kierunków uważanych za „prestżowe”. Jeśli chodzi o badanych znajdujących się w gorszej sytuacji finansowej można zauważyć, że osoby te rzadziej decydują się na podjęcie studiów wyższych. Jeżeli jednak podejmą studia, to częściej wybierają studia w trybie niestacjonarnym, co pozwala im jednocześnie pracować zawodowo i uczyć się. Osoby te już w trakcie studiów zdobywają doświadczenie zawodowe, czym zyskują przewagę konkurencyjną nad kolegami ze studiów stacjonarnych.

Zarówno studenci jak i absolwenci zapytani przy okazji prowadzonego badania ankietowego o znaczenie możliwej do uzyskania podczas studiów pomocy materialnej wskazali, że nie odgrywa ona decydującej roli przy wyborze uczelni i kierunku studiów. Stypendia socjalne, jak i stypendia rektora (dawniej naukowe) stanowią atrakcyjny dodatek dla studiujących, zwłaszcza tych o niższym statusie materialnym, a także są motywatorem do osiągania lepszych wyników w nauce. Niestety sama możliwość ich uzyskania nie podnosi atrakcyjności kierunku studiów na etapie podejmowania przez młodzież decyzji o wyborze uczelni.

Podsumowując, należy podkreślić, że przeprowadzone badania wskazują na praktyczne aspekty związane z wyborem studiów przez młodzież. W znacznej mierze kierują się oni subiektywną oceną i opiniami innych studentów na temat prowadzonego kierunku. Dużo ważniejsza jest dla nich możliwość indywidualnego rozwoju, realizacji pasji i zainteresowań, niż uzyskania pomocy materialnej. Wskazane w pracy determinanty mogą posłużyć decydentom edukacyjnym do kreowania oferty uczelni.

Literatura

1. Grotkowska G., Sztanderska U. (red.), (2015), *Spoleczne i ekonomiczne uwarunkowania wyborów osób w wieku 19-30 lat dotyczących studiowania Końcowy raport metodologiczny*, Warszawa.
2. Herbst M., Rok J. (2011), *Equity of access to higher education in the transforming economy. Evidence from Poland*, [w:] A. Caparrós Ruiz (red.) *Investigaciones de Economía de la Educación 6*, ed. 1, 6(29), Asociación de Economía de la Educación, s. 475-494.
3. Zawistowska A. (2012), *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
4. Czarnecki K. (2014), *Wpływ kapitału kulturowego, społecznego i ekonomicznego na ponoszenie odpłatności za studia*, *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 32(2), s. 143-162.
5. Nalaskowski F., Zientarski M (2013), „Bogacze” i „Biedacy” – plany edukacyjne młodzieży Grudziądza i okolic a ich kapitał symboliczny, *Kultura i Edukacja*, 3(96), s. 184-200.
6. Barańska M. (2017), *Wpływ zasobów finansowych słuchacza na wybór kierunku studiów podyplomowych*, *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 4/2017(88), cz. 1, s. 589-601.
7. Smarżewska A., Melaniuk E., Szepeluk A. (2018), *Sytuacja społeczno-ekonomiczna studentów w kontekście wyboru kierunku studiów*, *Rozprawy Społeczne*, 12(1), s. 59-65.
8. Czarnecki K., Zajac T. (2015), *Pomoc materialna dla studentów a decyzje kandydatów na studia na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu i Uniwersytecie Warszawskim*, *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 37(3), s. 73-91.
9. Ming J.S.K. (2010), *Institutional Factors Influencing Students' College Choice Decision in Malaysia: A Conceptual Framework*, *International Journal of Business and Social Science*, 1, s. 53-58.
10. Nor A.I. (2018), *Factors Contributing to the Students' Choice of University: A Case Study of Somali National University*, *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 4(1), s. 49-55.

Determinants of choice of university and field of study as assessed by students and graduates of Polish higher education institutions

Abstract

The aim of the article is to identify key factors that influence young people's decisions related to the choice of university and field of study. The study is based on the analysis of quantitative data obtained through surveys conducted among a group of respondents, including both current students of Polish universities and their graduates. The article discusses various factors that may influence the decision-making process of young people, such as: dreams, interests, family traditions, study fees, location, distance from home, as well as the uniqueness and prestige of the fields of study. The study results indicate that choosing a university and a field of study is a complex process in which both objective and subjective factors play an important role. Students and graduates value not only the quality of education, but also the opportunity for personal and professional development, as well as the amount of potential earnings after graduation. The article makes an important contribution to the discussion on the determinants of the choice of universities and fields of study in Poland, offering practical tips for universities and educational decision-makers.

Key words

student, graduate, university, field of study, finances, decision